

Δημήτρης Δεληολάνης

Η επανεμφάνιση της τρομοκρατίας ως πολιτικό πρόβλημα της Αριστεράς Η πρόσφατη ιταλική εμπειρία

Στις 4 Μαρτίου στο κακούργιοδικείο του Μιλάνου η δημόσια κατήγορος Σιλβια Μποκασίνι ζήτησε ποινές για συνολικά δύο αιώνες κάθειρξης για τους 17 κατηγορούμενους που θεωρούνται υπεύθυνοι για τη συγκρότηση της τρομοκρατικής οργάνωσης Πολιτικο-Στρατιωτικό Κομμουνιστικό Κόμμα.

Οι 17 συνελήφθησαν τον Φεβρουάριο 2007 με την κατηγορία της σύστασης «ένοπλης συμμορίας» και «ανατρεπτικής οργάνωσης» (αυτό το τελευταίο έγκλημα θεσπίστηκε κατά την φασιστική περίοδο) ήδη από το καλοκαίρι του 2002.

Ακριβώς εκείνη την περίοδο είχε κάνει την εμφάνιση του στη Βόρεια Ιταλία ένα περιοδικό, τυπωμένο παράνομα, με την επωνυμία «Αβρόρα». Το περιοδικό αυτό εξέφραζε τις θέσεις μιας συγκεκριμένης ομάδας των παλαιών Ερυθρών Ταξιαρχιών. Επρόκειτο για την αποκαλούμενη «Δεύτερη Τοποθέτηση» η οποία εκφράστηκε στην εσωκομματική διαμάχη που ξέσπασε στους κόλπους των Ερυθρών Ταξιαρχιών- Μαχόμενο ΚΚ το 1984.

Η ιστορία έχει ως εξής. Μετά τη σύλληψη των δυο πιο σημαντικών ιστορικών στελεχών των παλαιών Ερυθρών Ταξιαρχιών, του Μάριο Μορέτι και του Τζοβάνι Σενσάνι, ένα μικρό αλλά καθόλου αμελητέο κομμάτι της οργάνωσης απέρριψε τις εισηγήσεις για «στρατηγική υποχώρηση» που είχε καταθέσει το μόνο στέλεχος με κύρος που είχε αποφύγει τη σύλληψη, η Μπάρμπαρα Μπαρτζεράνι, και αποφάσισε να συνεχίσει την ένοπλη πάλη. Σε αντίθεση όμως με τη στρατηγική του Μορέτι, το γνωστό «χτύπημα στην καρδιά του κράτους» (που αποκορυφώθηκε με την απαγωγή και τη δολοφονία του προέδρου της χριστιανοδημοκρατίας Άλντο Μόρο το 1978), το Μαχόμενο ΚΚ επέλεξε ως προνομιούχο τομέα

δράσης τις εργασιακές σχέσεις και ως στόχο τους καθηγητές εργατικού δικαίου, ειδικότερα εκείνους που συνεργάζονται με τα συνδικάτα και το Υπουργείο Εργασίας. Δυο καθηγητές δολοφονήθηκαν και άλλοι δυο τραυματίστηκαν από το Μαχόμενο ΚΚ μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '80.

Ανάμεσα στους ανένδοτους ερυθροταξιαρχίτες όμως προέκυψε και μια ομάδα που δεν συμφωνούσε με την «μιλιταριστική» λογική του Μαχόμενου ΚΚ. Αυτή η ομάδα διαφωνούντων έγινε γνωστή ως «Δεύτερη Τοποθέτηση». Επικεφαλής της ήταν ο δικηγόρος Σέρτζο Σπατσάλι, ο οποίος πέθανε το 1994 αυτοεξόριστος στο Παρίσι (αφού κρύφτηκε για κάποιο χρονικό διάστημα και στην Αθήνα).

Δεν είναι εύκολο να εκθέσει κανείς τις δογματικές διαφορές που οδήγησαν στη νέα διάσπαση των ανένδοτων τρομοκρατών το 1984. Πολύ σχηματικά, έχουν να κάνουν με την θεωρία περί διαδικασίας συγκρότησης του επιθυμητού Μαχόμενου Κομμουνιστικού Κόμματος: Αν δηλαδή η «ένοπλη πρωτοπορία» πρέπει ήδη να αντιλαμβάνεται τον εαυτό της και να λειτουργεί ως «κόμμα» ή αν η ένοπλη πάλη λειτουργεί ως «οργανωτικός παράγων» προς τη συγκρότηση του «ένοπλου κόμματος». Αυτή η δεύτερη θέση ήταν εκείνη που πρέσβευε ο Σπατσάλι και η ομάδα που τον ακολούθησε στην εξορία.

Μετά τη διάσπαση, η «Δεύτερη Τοποθέτηση» έκανε μια προσπάθεια να δημιουργήσει παράνομη οργάνωση στην Ιταλία. Κάποια στελέχη της επέστρεψαν από το Παρίσι και προώθησαν την Ένωση των Μαχόμενων Κομμουνιστών (UCC), η οποία ανέλαβε την ευθύνη για τη δολοφονία ενός πτέραρχου. Μετά τη γρήγορη εξάρθρωση της UCC, ο Σπατσάλι δημιούργησε στο Παρίσι έναν ολιγομελή Πυρήνα για την οικοδόμηση του Μαχόμενου ΚΚ. Ο Πυρήνας όμως περιορίστηκε στην έκδοση πολιτικών κειμένων.

Από τον εντοπισμό του εντύπου «Αβρόρα» ξεκίνησε η έρευνα της αντιτρομοκρατικής. Στις αρχές του 2006 η αστυνομία είχε ουσιαστικά εντοπίσει την ομάδα που τύπωνε και διένειμε το περιοδικό, του οποίου κυκλοφόρησαν συνολικά τέσσερα τεύχη. Οι συλλήψεις ήταν πλέον θέμα χρόνου.

Έχουν ενδιαφέρον ορισμένα βιογραφικά στοιχεία των συλληφθέντων. Επικεφαλής της οργάνωσης θεωρείται ο Αλφρέντο Νταβάντζο, μέλος των παλαιών Ερυθρών Ταξιαρχιών, με μια καταδίκη σε 10 χρόνια κάθειρξη για ένοπλη ληστεία το 1982. Ο Νταβάντζο απέφυγε στη σύλληψη βρίσκοντας καταφύγιο στο Παρίσι, όπου εντάχτηκε στην ομάδα του Σπατσάλι. Στη γαλλική πρωτεύουσα φρόντισε για την εκτύπωση του «Αβρόρα», ώσπου επέστρεψε στην Ιταλία το 2006, όταν η καταδίκη του παραγράφηκε. Ο ίδιος όμως προτίμησε να παραμείνει στην παρανομία και φρόντισε να εγκατασταθεί σε χωριουδάκι των Άλπεων, μακριά από αδιάκριτα βλέμματα. Ο Νταβάντζο είχε αναλάβει και τις διεθνείς επαφές (που παρέμειναν όμως σε εμβρυακό επίπεδο) του Πολιτικο-Στρατιωτικού ΚΚ με την τρομοκρατική οργάνωση Μαχόμενοι Κομμουνιστικοί Πυρήνες του Βελγίου (CCC) και με το ακροαριστερό κέντρο διεθνούς αλληλοβοήθειας Secourts Rouge International της Ζυρίχης. Σύμφωνα πάντα με το κατηγορητήριο, ο Νταβάντζο φέρεται να συμμετείχε το 2000 σε σύσκεψη ακροαριστερών

ομάδων που πραγματοποιήθηκε στην Γαλλία, στην οποία είχαν στείλει αντιπροσώπους, εκτός από τις οργανώσεις που προαναφέραμε, και το Ισπανικό ΚΚ (Ανασυγκροτημένο) (PCE (R)), θεωρούμενο ως ο πολιτικός βραχίονας της γνωστής τρομοκρατικής οργάνωσης GRAPO.

Επίσης, στρατευμένος σε ένοπλες οργανώσεις του παρελθόντος ήταν και ο Μπρούνο Γκιλάντι, που εξέτισε δετή ποινή φυλάκισης για δυο ληστείες στο Μιλάνο, στις οποίες συμμετείχε για λογαριασμό της οργάνωσης «Οργανωμένοι Κομμουνιστές για την Απελευθέρωση του Προλεταριάτου» (COLP), ομάδα που είχε περισυλλέξει τα απομεινάρια της εξαρθρωμένης Πρώτης Γραμμής στα τέλη της δεκαετίας του '80.

Πολύ στενές προσωπικές σχέσεις με έναν παράνομο μαχητή, εντεταγμένο σε μια από τις πολυάριθμες ομάδες διάχυτης τρομοκρατίας της Πάντοβας, είχε και ένας τρίτος κατηγορούμενος, ο Κλάουντιο Λατίνο. Στο δικαστήριο κατετέθη το αυτοβιογραφικό σημείωμα που ο ίδιος υπέβαλε, σύμφωνα με την πιο αυστηρή σταλινική πρακτική, τη στιγμή που ζήτησε την ένταξη του στο Π-Σ ΚΚ. Στο κείμενο αυτό, ο Λατίνο αναφέρεται εκτεταμένα στη στενή φιλία που τον συνέδεε με τον Πιέτρο Γκρέκο, τον οποίο σκότωσε, υπό ανεξακρίβωτες συνθήκες, η αστυνομία στην Τεργέστη το 1985. Η αίτηση ένταξης βρέθηκε στον υπολογιστή του Νταβάντζο.

Συνοπτικά, από τους 17 συλληφθέντες, 6 ήταν βιομηχανικοί εργάτες, 4 υπάλληλοι, 2 φοιτητές, τρεις συμβασιούχοι και δυο εγκληματίες του κοινού ποινικού δικαίου. Έξι από αυτούς δήλωσαν κατά τη σύλληψη «πολιτικοί κρατούμενοι», υποδηλώνοντας έτσι την ιδιότητα του «μαχόμενου κομμουνιστή». Ένας συνεργάστηκε με τις Αρχές και οι υπόλοιποι αρνήθηκαν τις κατηγορίες, διεκδικώντας όμως την αγωνιστική και κομμουνιστική τους ιδιότητα.

Στις συνομιλίες ανάμεσα στα μέλη της ομάδας, που η αστυνομία παρακολουθούσε για πάνω από ένα έτος, οι δυο σεσημασμένοι εγκληματίες διαβεβαίωναν ότι είχαν διασυνδέσεις με εγκληματικές συμμορίες της βορειο-ανατολικής Ιταλίας, αλλά και με μαφιόζικες οργανώσεις της Καλαβρίας, οι οποίες, θα μπορούσαν να προμηθεύσουν όπλα στην οργάνωση.

Το οπλοστάσιο του Π-Σ ΚΚ βρέθηκε θαμμένο στην αυλή ενός από τους κατηγορουμένους. Αποτελείτο από ένα Καλάσνικωφ, ένα αυτόματο Σκόρπιον, δυο караμπίνες (η μια τύπου Winchester) και τρία πιστόλια. Οι караμπίνες και τα πιστόλια προέρχονταν από το οπλοστάσιο της Φάλαγγας του Μιλάνου των Ερυθρών Ταξιαρχιών Βάλτερ Αλάζια, που μετά την επιχείρηση Μόρο είχε αυτονομηθεί από την υπόλοιπη οργάνωση.

Κατά τη διάρκεια των παρακολουθήσεων, η αστυνομία σχημάτισε την άποψη ότι οι επίδοξοι τρομοκράτες ήταν έτοιμοι να περάσουν στη δράση. Ακριβώς γι' αυτό επιτάχυνε τις συλλήψεις. Στο δικαστήριο όμως η καταγραφή των συνομιλιών τους έδωσε μιαν άλλη εικόνα: της ακατάσχετης φλυαρίας μιας ομάδας ανικανοποίητων και οργισμένων εξτρεμιστών. Οι κατηγορούμενοι σχολίαζαν την πολιτική επικαιρότητα κι εκτόξευαν ύβρεις και κατάρες όχι μόνον ενάντια στην

κυβερνητική δεξιά, αλλά και στην αντιπολιτευόμενη κεντροαριστερά, την οποία κατηγορούσαν ότι εγκατέλειψε τον κόσμο της εργασίας. Ήλπιζαν να κάνουν προσηλυτισμό στο χώρο των χούλινγκανς και ανάμεσα στους ξένους μετανάστες. Εξέφραζαν το θαυμασμό τους για τον Μπιν Λάντεν και τους ισλαμιστές «καμικάζι». Κυρίως όμως μιλούσαν για το πώς θα έπρεπε να «τιναχθεί στον αέρα» μια δεξιά εφημερίδα του Μιλάνου, πώς θα ήταν «σκοπίμο» να σκοτωθεί κάποιος Αμερικανός στρατιωτικός της νατοϊκής βάσης στη Βισσέντζα και πόσο «κάθαρο» και «πουλημένος» είναι ο Πιέτρο Ικίνο, καθηγητής εργασιακού δικαίου και γερουσιαστής του Δημοκρατικού Κόμματος. Οι συλληφθέντες επανέλαβαν μάλιστα τις απειλές τους εναντίον του Ικίνο όταν ο καθηγητής κατέθεσε ως μάρτυρας στη δίκη, αποκαλώντας τον δημόσια «σφαγέα εργατών».

Όλα τα σχέδια όμως της ομάδας παρέμειναν στον φανταστικό κόσμο των προθέσεων, αφού το Π-Σ ΚΚ δεν πραγματοποίησε ποτέ καμία απολύτως βίαιη πράξη. Το μόνο που αποδείχτηκε με σοβαρά αποδεικτικά στοιχεία στο δικαστήριο είναι ότι η ομάδα αυτή είχε αναλάβει επιχειρήσεις «ανατρεπτικής προπαγάνδας» υπέρ της ένοπλης πάλης, με προκηρύξεις, πανό και δημοσιεύσεις στο Διαδίκτυο.

Η ιστορία αυτή, που μάλλον κούρασε και τον πιο υπομονετικό αναγνώστη, θα ήταν ουσιαστικά ασήμαντη και θα περνούσε απαρατήρητη, αν δεν συνδεόταν με την παράλληλη, και μάλλον πιο γνωστή, ιστορία μιας άλλης ολιγομελούς ομάδας που εξαρθρώθηκε το 2003, αφού προηγουμένως πρόλαβε να δολοφονήσει δυο καθηγητές εργατικού δικαίου, τον Μάσιμο Ντ' Αντόνα το 1999 και τον Μάρκο Μπιάτζι το 2002.

Η δεύτερη αυτή ομάδα ανέλαβε την ευθύνη των δυο δολοφονιών χρησιμοποιώντας (με τη συναίνεση των ανένδοτων τρομοκρατών στη φυλακή) την παλιά επωνυμία Ερυθρές Ταξιαρχίες- Μαχόμενο ΚΚ. Η εξάρθρωσή της υπήρξε ακαριαία. Τον Φεβρουάριο του 2003, τα δυο ηγετικά στελέχη της βρέθηκαν με εμφανώς πλαστογραφημένα χαρτιά στο τρένο Ρώμη-Φλωρεντία. Η Δυσδαίμονα Λιότσε και ο σύντροφος της, Μαουρίτσιο Γκαλέζι, προσπάθησαν να αποφύγουν τη σύλληψη πυροβολώντας εναντίον των αστυνομικών. Στην ανταλλαγή πυροβολισμών ο Γκαλέζι κι ένας αστυνομικός σκοτώθηκαν και η Λιότσε συνελήφθη.

Ένας φυλακισμένος πρώην ερυθροταξιαρχίτης, ο Πάολο Περσικέτι, αποκάλυψε ότι η Λιότσε είχε προσπαθήσει να στρατολογηθεί στις Ερυθρές Ταξιαρχίες στις αρχές της δεκαετίας του '80. Δεν έγινε δεκτή διότι θεωρήθηκε «αναξιόπιστη». «Οι άνθρωποι αυτοί βίωσαν την απόρριψη ως υπαρξιακή αποτυχία και προσπαθούν σήμερα να υιοθετήσουν εκείνη την ταυτότητα που τους αρνήθηκαν στο παρελθόν. Είναι μούμιες εκτός τόπου και χρόνου», δήλωσε ο Περσικέτι.

Μετά την εξάρθρωση του Μαχόμενου ΚΚ, διαπιστώθηκε ότι αποτελείτο συνολικά από μόλις 9 άτομα, εγκατεστημένα στη Ρώμη και την Τοσκάνη. Η εικόνα ήταν ενός μάλλον τυχαίου συνονθυλεύματος νέων και πιο ηλικιωμένων τρομοκρατών, που στρατεύτηκαν στο Μαχόμενο ΚΚ στη βάση προσωπικών γνωριμιών και φιλίας. Εξετάζοντας το ηλεκτρονικό αρχείο του Μαχόμενου ΚΚ, δια-

φάνηκε ότι η ομάδα αντιμετώπισε από τη συγκρότηση της, στις αρχές της δεκαετίας του '90, σοβαρά προβλήματα στρατολόγησης, αφού οι διάφοροι «συμπαθούντες» και «νεοσύλληκτοι» εγκατέλειπαν την οργάνωση μετά από λίγους μήνες. Η ομάδα είχε επίσης σοβαρό οικονομικό πρόβλημα, καθώς έπρεπε να φροντίσει και για την παραμονή στην παρανομία των δυο ηγετικών στελεχών της, του Γκαλέζι και της Λιότσε. Προσπάθησε να το λύσει με ληστείες, αλλά μόνο μια στις συνολικά τρεις απόπειρες είχε επιτυχία.

Η πολιτική παιδεία του Μαχόμενου ΚΚ ήταν στοιχειώδης. Στις προκηρύξεις με τις οποίες ανέλαβε την ευθύνη για τις δολοφονίες των Ντ' Αντόνα και Μπιάτζι, αντέγραφε μεγάλο μέρος από τα ιδεολογικά ντοκουμέντα που είχε κυκλοφορήσει στη δεκαετία του '80 το παλαιό Μαχόμενο ΚΚ, προσθέτοντας μόνον κάποιες αναφορές στην πολιτική συγκυρία. Η επιτυχία των δυο δολοφονικών επιθέσεων φαίνεται να οφείλεται αποκλειστικά και μόνο στο γεγονός ότι οι δυο καθηγητές ήταν εύκολοι στόχοι.

Οι δυο ομάδες, το Π-Σ ΚΚ του Βορρά και το Μαχόμενο ΚΚ της κεντρικής Ιταλίας, δεν είχαν καμία επαφή μεταξύ τους. Η μια παρακολουθούσε τις δραστηριότητες της άλλης μέσω του Τύπου.

Είχαν όμως ορισμένα κοινά στοιχεία. Και στις δυο περιπτώσεις, συγκροτήθηκαν με πρωτοβουλία στελεχών που μετέφεραν την εμπειρία των ένοπλων οργανώσεων της περιόδου παρακμής και δύσης του τρομοκρατικού φαινομένου. Δεν ήταν προϊόν, με άλλα λόγια, της κοινωνικής και πολιτικής σύγκρουσης της εποχής κατά την οποία εμφανίστηκαν, παρά μια προσπάθεια επανέκδοσης αποτυχημένων εμπειριών του παρελθόντος. Αυτό εξηγεί τόσο την πολιτική ένδεια όσο και την ιδεολογική ακαμψία τους. Τα ηγετικά στελέχη, επίσης, είχαν περιορισμένο κύρος και η συνοχή της ομάδας δεν άντεξε στις συλλήψεις. Και στις δυο περιπτώσεις υπήρξαν «ανανήψαντες» που συνεργάστηκαν αμέσως με τις διωκτικές Αρχές.

Παραμένει όμως το γεγονός ότι, μετά από δεκαετίες, έκαναν ξανά την εμφάνισή τους ομάδες, έστω και ολιγάριθμες, που διεκδικούσαν κάποιου είδους συνέχεια με τις ιστορικές Ερυθρές Ταξιαρχίες. Αυτό το γεγονός προκάλεσε βαθύ προβληματισμό στην Ιταλία.

Ο πρώην γερουσιαστής των Πράσινων Λουίτζι Μανκόνι αφιέρωσε στο φαινόμενο μελέτη¹, το συμπέρασμα της οποίας είναι ότι, από τη στιγμή που οι συνθήκες του Ψυχρού Πολέμου δεν υπήρξαν καθοριστικές για την ανάδειξη της αριστερής τρομοκρατίας στην Ιταλία, για τον ίδιο ακριβώς λόγο και η λήξη του δεν απέτρεψε την επανεμφάνιση του ίδιου φαινομένου, με όρους βεβαίως ριζικά διαφορετικούς. Σύμφωνα με τον Μανκόνι, το υπόγειο ιδεολογικό ρεύμα που τροφοδοτεί την ένοπλη βία στην Ιταλία είναι ο ιδιόρρυθμος ιταλικός εργατισμός, που

1. Luigi Manconi, *Terroristi italiani. Le Brigate Rosse e la guerra totale 1970- 2008*, εκδ. Rizzoli, Μιλάνο 2008.

στο δεύτερο ήμισυ του περασμένου αιώνα συνδυάστηκε με τον τριτοδιεθνιστικό μαρξισμό-λενινισμό. Η σταδιακή μετακίνηση προς το κέντρο των δυνάμεων που προέρχονται από το παλαιό Ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα και που τώρα βρίσκονται στους κόλπους του Δημοκρατικού Κόμματος, δεν τροφοδότησε τις δυνάμεις της αριστεράς, όπως την Κομμουνιστική Επανάσταση. Το κόμμα αυτό, αντίθετως, το 2008 υπέστη εκλογική πανωλεθρία και παρέμεινε εκτός Κοινοβουλίου. Σε αυτό το κενό προσπάθησε να βρει νέο έδαφος η παραδοσιακή αντίληψη ότι η τρομοκρατική βία μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο προάσπισης των εργατικών συμφερόντων, ιδιαίτερα όταν τα συμφέροντα αυτά έχουν να αντιμετωπίσουν την κατά μέτωπον επίθεση που εξαπέλυσε εναντίον τους εδώ και δεκαετίες ο κυρίαρχος πλέον μπερλουσκονισμός. Η προσπάθεια αυτή των νέων τρομοκρατών δεν είχε όμως επιτυχία. Η διείσδυσή τους στους χώρους εργασίας υπήρξε ουσιαστικά μηδαμινή.

Ο στοχασμός του Μανκόνι απορρέει από τη βαθύτατη αυτοκριτική που έκανε η ιταλική Αριστερά στο σύνολο της (ακόμη και οι πρώην τρομοκράτες) μετά την ήττα του τρομοκρατικού φαινομένου στα τέλη της δεκαετίας του '80. Η κριτική αυτή αντιμετώπισε ριζικά το ιστορικό πρόβλημα της επαναστατικής βίας στην αριστερή και κομμουνιστική παράδοση. Η εκτεταμένη αυτή συζήτηση περιστράφηκε γύρω από τη χρεοκοπία των εμπειριών υπαρκτού σοσιαλισμού και κατέληξε στην κατηγορηματική απόρριψη της βίας ως μέσο κοινωνικής αλλαγής.

Γι' ακόμη μια φορά, εν κατακλείδι, και στη δεκαετία μας, όπως και στις δεκαετίες του '70 και του '80, το πρόβλημα της τρομοκρατίας διαφάνηκε όχι ως πρόβλημα δημόσιας τάξης και αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας, αλλά ως πολιτικό πρόβλημα, πρωτίστως της Αριστεράς, αλλά και του ευρύτερου πολιτικού συστήματος. Ανεξάρτητα από τις διαστάσεις και τις επιχειρησιακές δυνατότητες της κάθε παράνομης ομάδας, η ένοπλη πάλη που δεν είναι προϊόν αντίδρασης σε κατοχικές ξένες δυνάμεις ή φασιστικού-ολοκληρωτικού τύπου εγχώριες και αποτελεσματικά πολλαπλής και σύνθετης δράσης του πλατιού και μαζικού λαϊκού κινήματος, χάνει κάθε νομιμοποιητικό στοιχείο τη στιγμή που καθίσταται σαφές ότι η βία μπορεί μεν να εκμαιεύσει «ιστορία», αλλά θα είναι ιστορία φρίκης και τρόμου.

Αντιφωνητής

Κατοικημένη από
ελληνικό πληθυσμό (...) η
Κωνσταντινούπολη υπήρξε
η έστια ενός πολιτισμού
βαθιά σηματοδμένου από τον
ελληνισμό...

Κ. ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ